

ЮРИДИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
ХАРКІВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
ІМЕНІ В. Н. КАРАЗІНА

ІНСТИТУТ СЛУЖБИ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНОГО ЮРИДИЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
ІМЕНІ ЯРОСЛАВА МУДРОГО

**СОЦІАЛЬНІ ТА ПРАВОВІ АСПЕКТИ ПРОТИДІЇ
КОЛАБОРАЦІЙНІЙ СПІВПРАЦІ З ПРЕДСТАВНИКАМИ
ДЕРЖАВИ-АГРЕСОРА В УМОВАХ ВІЙНИ**

**Матеріали міжнародної науково-практичної
конференції
21 лютого 2025 року**

м. Харків - 2025

*Рекомендовано до видання
Вченою радою юридичного факультету
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна
(Протокол № 12 від 27 березня 2025 року)*

та

*Вченою радою Інституту Служби безпеки України
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого
(Протокол № 37 від 25 березня 2025 року)*

Редакційна колегія:

Серьогін В.О. – доктор юридичних наук, професор;

Житний О.О. – доктор юридичних наук, професор;

Червяков О.І. – кандидат юридичних наук;

Олейніков Д.О. – кандидат юридичних наук

Соціальні та правові аспекти протидії колабораційній співпраці з представниками держави-агресора в умовах війни: матеріали міжнародної науково-практичної конференції 21 лютого 2025 року. Харків, 2025. 120 с.

У збірнику представлено матеріали міжнародної науково-практичної конференції, що відбулася 21 лютого 2025 року і була присвячена обговоренню та вирішенню низки проблемних питань, пов'язаних із протидією колабораційній співпраці з представниками держави-агресора в умовах війни. У тезах виступів та доповідей учасники торкнулись проблемних питань щодо особливостей, наслідків та перспектив подолання колабораційної діяльності в умовах збройної агресії РФ проти України, шляхів та напрямів підвищення ефективності організаційно-правового механізму протидії злочинній колаборації, а також аналізу соціальних, політичних та психологічних факторів колабораційної співпраці громадян України з представниками держави-агресора в умовах триваючої війни.

Видання адресоване співробітникам практичних підрозділів СБУ, працівникам прокуратури, суду, науковим працівникам, аспірантам, викладачам закладів вищої освіти (факультетів ЗВО), а також іншим особам, до предмету зацікавленості яких належать порушені теми.

Редакційна колегія повідомляє, що не всі положення і висновки окремих авторів можуть вважатись беззаперечними. Разом з тим, їх публікація здійснюється з метою забезпечення плюралізму наукової думки і публічного обговорення. Матеріали друкуються мовою оригіналу. За виклад, зміст і достовірність матеріалів, а також використання наукових джерел без відповідного посилання відповідають автори.

© Юридичний факультет Харківського
національного університету імені В.Н. Каразіна, 2025

© Інститут Служби безпеки України
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого, 2025

ЗАСТОСУВАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗАСАД ПРИЗНАЧЕННЯ ПОКАРАННЯ ПРИ ЙОГО ПРИЗНАЧЕННІ ЗА ВЧИНЕННЯ КОЛАБОРАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Юрій ШИНКАРЬОВ,

кандидат юридичних наук, доцент

завідувач кафедри правового регулювання економіки

Харківського національного економічного університету

імені Семена Кузнеця

Призначення покарання є одним із найважливіших етапів здійснення кримінального правосуддя. Саме тому покарання повинно бути призначено із суворим дотриманням принципу законності і й у чітко встановленому порядку. Безумовно, законодавець на сторінках закону не може передбачити всі без виключення особливості вчиненого кримінального правопорушення та особи винного. Тому, у Кримінальному кодексі України у ст. 65 передбачені загальні засади призначення покарання, які представляють собою сукупність правил, що застосовуються судом в будь-якому випадку призначення покарання. Саме така характеристика і робить вказані засади власне «загальними». На даний момент у науці, поряд із вказаними засадами, виділяють і засади спеціальні. Саме ці засади встановлюють додаткові правила призначення покарання зважаючи або на певні особливості суб'єкта кримінального правопорушення або вчиненого діяння. На відміну від загальних засад призначення покарання – спеціальні не зібрані нормотворцем у одній статті Кримінального кодексу, а вони є розпорошеними у ньому. При цьому правила такого роду містяться у нормах, які ані за назвою ані за змістом не призначені визначати правила призначення покарання, а здебільшого регулюють інші кримінально-правові інститути. Спеціальні засади доповнюють, уточнюють загальні засади та як правило передбачають додаткові механізми призначення покарання, здебільшого обмежуючи суд у його дискреції. На даний момент сучасними вченими у галузі кримінального права виділяється від 5 до 10 видів засад такого роду. Така відмінність у їх кількості пов'язана із тим, що у законі немає чітко вибудованої системи такого роду і є значні теоретико-правові питання щодо їх побудови. Найбільш широкий перелік спеціальних засад призначення покарання був запропонований Вороною В.С. Ворона В.С. Він виділяє такі їх види: «1) призначення покарання особі, визнаній обмежено осудною (ч. 2 ст. 20 КК); 2) призначення покарання особі, яка вчинила злочин під час виконання спеціального завдання з попередження чи розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації (ч. 3 ст. 43 КК); 3) призначення покарання за незакінчений злочин (ч. 1, 2, 3 ст. 68 КК); 4) призначення покарання за злочин, вчинений у співучасті (ч. 4 ст. 68 КК); 5) призначення більш м'якого покарання, ніж передбачено законом (ст. 69 КК); 6) призначення покарання за наявності обставин, що пом'якшують покарання (ст. 69–1); 7) призначення покарання за сукупністю злочинів (ст. 70 КК); 8) призначення

покарання за сукупністю вироків (ст. 71 КК); 9) призначення покарання неповнолітньому (ст. 103 КК); 10) призначення покарання, узгодженого сторонами угоди (ч. 5 ст. 65 КК)»[1, с.132]. Не вдаючись у глибоку наукову полеміку щодо формування переліку такого роду – його можна сміливо брати за основу. Цікавість викликає потенціал застосування згаданих спеціальних засад при призначенні покарання за конкретне кримінальне правопорушення. В даному випадку мова буде йти про застосування спеціальних засад призначення покарання при його призначенні за вчинення кримінального правопорушення, передбаченого ст. 111-1 КК України. Це дозволить визначити роль, яку вони відіграють для індивідуалізації покарання в даному конкретному випадку. Базисом проведення дослідження виступають вирoki суду розміщені у відкритому доступі в Єдиному державному реєстрі судових рішень.

Розглянемо, які саме спеціальні засади призначення покарання враховувалися в даному випадку:

1. Призначення покарання обмежено осудній особі. Серед досліджених вироків – випадків призначення покарання обмежено засудженій особі не виявлено. При дослідженні особи винного суди здебільшого вказували інформацію про те що особа, яка притягується до відповідальності, не знаходиться на обліку ані у лікаря-нарколога, ані лікаря-психіатра. Про визнання особи обмежено осудною в жодному випадку мова не йшла, а отже – вплив не визначення міри покарання це справити не могло.

2. Призначення покарання особі, яка вчинила кримінальне правопорушення під час виконання спеціального завдання з попередження чи розкриття кримінально протиправної діяльності організованої групи чи злочинної організації (ч. 3 ст. 43 КК). Таких випадків такого виявлено не було, оскільки такого роду правопорушення фактично неможливо вчинити при виконанні спеціального завдання і умови притягнення до відповідальності, передбачені у ст.43 КК України виконані бути не можуть.

3. Призначення покарання за незакінчене кримінальне правопорушення (ч. 1, 2, 3 ст. 68 КК). У всіх досліджених вироків, вчинене правопорушення визнавалося закінченим, а звідси суд не мав можливості призначити покарання із дотриманням вимог ст. 68 КК України – максимальний граничний розмір покарання не знижувався.

4. Призначення покарання за кримінальне правопорушення, вчинене у співучасті (ч. 4 ст. 68 КК). Факт вчинення даного правопорушення у співучасті також виявлено не було. Всі діяння, вирoki щодо яких було досліджено – вчинялися одноособово.

5. Призначення більш м'якого покарання, ніж передбачено законом (ст. 69 КК). Факт застосування вказаної засади також виявлено не було, хоча у значній кількості вироків суд зазначав про наявність пом'якшуючих обставин – здебільшого визнання винною особою своєї провини.

6. Призначення покарання за наявності обставин, що пом'якшують покарання (ст. 69–1). Застосування даної обставини також виявлено не було, а отже строк покарання відповідно до вимог ст. 69-1 не зменшувався.

7. Призначення покарання за сукупністю кримінальних правопорушень

(ст. 70 КК). Вказана засада застосовувалася при призначенні покарання за вчинення діяння, передбаченого ч.111-1 КК України достатньо часто. Згідно досліджених вироків, частіше за все спостерігалася ідеальна сукупність, яку як правило створювали різні частини цієї ж самої статті. Як правило, за наявності сукупності кримінальних правопорушень, суд призначав покарання шляхом поглинення більш суворого покарання -менш суворим. Але, ще раз слід наголосити, що незважаючи на те, що вказана засада застосовувалася частіше за все – це відбувалося не у більше ніж в 7-8 % випадків щодо загальної кількості проаналізованих вироків.

8. Призначення покарання за сукупністю вироків (ст. 71 КК). Застосування вказаної засади було виявлено лише в одному випадку. Особа вчинила дії, передбачені ч.1 ст.111-1 КК України в процесі відбування кримінального покарання. Остаточне покарання було призначене шляхом складання невідбутої частини покарання за попереднім вироком і покарання за вчинення діяння, передбаченого ч.1 ст.111-1 КК України;

9. Призначення покарання неповнолітньому (ст. 103 КК). Вказану засаду при аналізі вироків суду також виявлено не було. Слід відмітити, що значна кількість осіб, засуджених за вчинення діянь, передбачених ст. 111-1 вчиняються особами пенсійного віку.

10. Призначення покарання, узгодженого сторонами угоди (ч. 5 ст. 65 КК). Вказана засада при призначенні покарання за вчинення діяння, передбаченого ст. 111-1 КК України застосовувалася частіше за все. Серед досліджених вироків вона застосовувалася приблизно у 20 % випадків. Суд призначав покарання, узгоджене сторонами відповідно до розміру встановленому в угоді про визнання вини.

Як висновок можна зазначити наступне:

1. Спеціальні засади призначення покарання дійсно створені у розвиток і доповнення до загальних засад призначення покарання. Вони встановлюють окремі додаткові правила призначення покарання які застосовуються або за певних умов, або до певних суб'єктів і чітко окреслені законодавцем. Їх застосування значно підвищує можливість індивідуалізації покарання, хоча більшість спеціальних засад обмежують певним чином судову дискрецію.

2. Застосовуваність спеціальних засад призначення покарання значною мірою залежить від того правопорушення за вчинення якого призначається покарання. Незважаючи на нібито відсутність певних пересторог, в окремих випадках певні види спеціальних засад призначення покарання не можуть бути застосовані.

3. При призначенні покарання за вчинення діяння, передбаченого ст. 111-1 КК України потенціал застосування спеціальних засад є вкрай обмеженим. Аналіз практики призначення покарання показав, що реально застосовуються лише дві спеціальні засади з усього їх комплексу. При цьому, фактичного тільки одна спеціальна засада призначення покарання – призначення його на підставі угод застосовувалася достатньо часто, що дозволяє говорити про репрезентативність.

4. Таким чином, можна впевнено стверджувати, що незважаючи на

кількість спеціальних засад призначення покарання, що виділяються у сучасній літературі, лише окремі з них можуть здійснювати індивідуалізуючий ефект при призначенні покарання за вчинення діяння, передбаченого ст. 111-1 КК України, а більшість з них лише потенційно можуть забезпечити зазначений ефект.

Список використаних джерел:

1. Ворона В.С. Щодо питання про види спеціальних засад призначення покарання. Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди. Серія: Право. 2016. Вип.24. с. 128-133. URL: <https://dspace.hnpu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/dcb24aeb-d06e-414a-b3a0-d9d14d942180/content> (дата звернення: 12.02.2025).

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВІ ТА СОЦІАЛЬНІ АСПЕКТИ ВИНИКНЕННЯ КОЛАБОРАЦІОНІЗМУ В УКРАЇНІ ТА ПРОТИДІЯ ЇЙ

Андрій ШУЛЬГА,

доктор юридичних наук, професор

професор кафедри кримінального права та кримінології

Навчально-наукового інституту № 5

Харківського національного університету внутрішніх справ

Ми живемо у найскладніші час, котрі були за наше життя. Це й закономірний розпад радянської імперії та всього соціалістичного блоку, й економічні кризи, й національні революції, й пандемія COVID-19 (SARS-CoV-2), й нарешті війна, яку почало територіальне утворення під умовною назвою російська федерація, що по суті є такою ж середньовічною імперією, як і царська чи радянська. Останнє виявилось найбільш суворим випробуванням для Української державності.

Сучасна України та і весь цивілізований світ у XXI столітті стикнувся з кричущим порушенням норм міжнародного права, Статуту Організації Об'єднаних Націй, а також норм національного законодавства з боку країни-терориста – росії. Це територіальне утворення з певним народонаселенням безпідставно, невмотивовано здійснило напад на суверенну незалежну державу – Україну, яка є загальновизнаним учасником міжнародних відносин у визнаних світовим співтовариством кордонах. Зараз вже не приховуються цілі цього діяння – це знищення державності України, її суверенітету та незалежності, знищення Української національної ідентичності та свідомості, здійснення геноциду Українського народу. Треба зазначити, що агресія з боку сусідньої росії розпочалася не 24 лютого 2022 року, а ще у 2014 році, з моменту окупації Автономної Республіки Крим та окремих районів Донецької та Луганської областей. У зв'язку з цими трагічними подіями дуже багато громадян України, іноземців й апатридів вимушені були змінити свій звичний уклад життя, втратили роботу, місце навчання, майно, близьких, друзів та